

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора економічних наук, професора Вдовенко Наталії Михайлівни
на дисертаційну роботу Портного Євгена Володимировича
на тему: «Формування організаційно-економічного механізму
інноваційної діяльності аграрних підприємств» подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Актуальність теми дослідження. В умовах глобальних трансформацій, інтеграції України у світовий економічний простір та посилення конкуренції серед аграрних підприємств, інноваційна діяльність в даній сфері виступає елементом забезпечення продовольчої безпеки та досягнення цілей ефективного розвитку галузей аграрного сектору економіки. Сучасні виклики, зокрема введення воєнного стану, порушення логістичних ланцюгів, опосередкований доступ до інвестиційних ресурсів, актуалізують необхідність впровадження інновацій задля підвищення ефективності виробництва, досягнення відповідного рівня ресурсозбереження та екологічної безпеки в умовах надзвичайних викликів.

Однак, незважаючи на потенційні переваги, питання формування ефективної системи інноваційної активності через недостатній рівень інвестицій, обмеженість кадрового потенціалу, залишається недостатньо дослідженим як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. Необхідність розробки дієвих підходів до функціонування комплексного організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку зумовлює актуальність дисертаційного дослідження та його значну наукову і практичну цінність. Вказане підтверджує своєчасність вибору теми дисертаційного дослідження Портного Євгена Володимировича.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося в межах наукової теми Міжрегіональної Академії управління персоналом «Удосконалення управління бізнес-процесами на підприємствах» (номер державної реєстрації – 0121U000270), де

здобувачем удосконалено організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності аграрних підприємств, який системно структурований та висвітлює послідовну класифікацію функціональних блоків, що забезпечують цілісний цикл управління інноваціями від постановки першочергових цілей до реалізації інноваційних рішень та включає удосконалення методичних основ формування підходів інноваційного розвитку для досягнення ефективності та результативності в умовах мінливого глобального середовища.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна. Наукові положення, висновки і рекомендації, отримані за результатами дослідження є достатньо обґрунтованими та достовірними. Дисертація вирізняється чіткою структурно-логічною побудовою, що забезпечує повну відповідність наукових результатів і положень, винесених на захист, поставленій меті й конкретизованим завданням дослідження. Автор використав широку джерельну базу, що включає інформацію з відкритих джерел, нормативно-правові акти, а також значний обсяг статистичних та аналітичних матеріалів. Важливо відзначити, що результати дослідження та авторські рекомендації пройшли успішну практичну апробацію, підтверджену відповідними документами. Вказане є свідченням високого рівня обґрунтованості та достовірності отриманих наукових висновків і пропозицій.

Наукова новизна положень, висновків та пропозиції дисертаційної роботи. Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднені автором на Міжнародних науково-практичних конференціях зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні методи управління економікою в умовах цифровізації бізнесу», м. Київ, 10 жовтня 2024 р.; II Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання фінансової інклюзії в умовах цифровізації соціально-економічних систем: європейський вектор, виклики та перспективи», м. Запоріжжя, 17-18 лютого 2025 р.; IX Міжнародній науково-практичній конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем», м. Харків, 06-07 березня 2025 р.; IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів

та молодих вчених «Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу», м. Кам'янець -Подільський, 11 лютого 2025 року.

Найбільш вагомими результатами, що характеризуються новизною та розкривають глибину, складність, масштабність, повноту та сутність дисертаційного дослідження, є наступні положення, трактування та ідеї:

удосконалено:

- організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності аграрних підприємств, який системно структурований та охоплює послідовну систему функціональних блоків, які забезпечують цілісний цикл управління інноваціями – від постановки стратегічних цілей до реалізації інноваційних рішень, і включає уточнення методичних основ, формування стратегічних підходів інноваційного розвитку з урахуванням агроінноваційного потенціалу та зацікавлених сторін, інтеграцію процесу пошуку та техніко-економічного оцінювання інновацій, визначення структури інвестиційного забезпечення та механізмів масштабування, апробації та моніторингу інновацій, що в сукупності дозволяє реалізувати системний підхід до управління інноваційною діяльністю в аграрному секторі, забезпечуючи її результативність, що суттєво відрізняє цей механізм від традиційних моделей, які здебільшого мають фрагментарний або галузево-нейтральний характер;

- інтегральний індикатор адаптивності інноваційної трансформації аграрного підприємства, який розглядається як багатовимірна узагальнена кількісна характеристика, що відображає рівень спроможності аграрного підприємства здійснювати результативну інноваційну діяльність в умовах динамічного зовнішнього середовища та внутрішніх організаційно-економічних трансформацій та формується на основі системного аналізу факторів адаптаційного потенціалу, таких як налаштування управлінських рішень, інноваційна спроможність, ресурсна забезпеченість, рівень цифровізації, здатність до освоєння нових технологій, ефективність комунікаційних і партнерських зв'язків, вплив зовнішніх ризиків і кризових явищ.

набули подальшого розвитку:

– система індикаторів оцінки адаптивності інноваційної діяльності агропідприємств, яка сформована на основі індикаторів: персоналу, виробництва, технологій, безпекового, фінансово-економічного, організаційно-управлінського, що дозволяє комплексно оцінити здатність аграрних підприємств ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища та впроваджувати інновації в умовах динамічного розвитку аграрного сектору за рахунок визначення альтернативної стратегії інноваційної діяльності на основі матриці вибору стратегій інноваційної діяльності.

– науково-методичний підхід, який дозволяє здійснювати оцінку ефективності стратегії інноваційної діяльності в межах організаційно-економічного механізму аграрного підприємства, визначати її спроможність до змін середовища, а також ідентифікувати очікувані ефективність від її реалізації: фінансово – економічної, організаційно – управлінської, виробничої, технологічної, кадрової (персонал), безпекової ефективності, щоб сприяти формуванню базових підходів задля забезпечення оптимального розвитку аграрних підприємств в умовах економічних викликів.

Обґрунтовані у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації вирішують конкретизовані завдання дослідження, доводять його завершеність та свідчать про досягнення його мети.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертаційна робота є комплексним дослідженням, присвяченим пошуку вирішення проблеми формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Перший розділ дисертаційного дослідження «Теоретико-методологічні основи інноваційної діяльності підприємств економічної системи» присвячено дослідженню еволюції наукових підходів до розуміння категорії «інновація» та формуванню методичної бази інноваційної діяльності аграрних підприємств в умовах цифрової трансформації. Автор розкриває дефініцію поняття «інновація» через призму шести ключових вимірів: технологічного, організаційного, економічного, управлінського, безпекового та цифрового, що враховують сучасні виклики галузі, вплив

цифрових технологій, безпекові фактори та стратегічні цілі агропідприємств. Він також досліджує методичні підходи до створення моделей інноваційної діяльності, які охоплюють ситуаційний, соціальний, процесний, інституційний, цифровізаційний та безпековий виміри. Також автором обґрунтовано принципи та функції організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств, що закладають підґрунтя для формування ефективної стратегії інноваційного розвитку.

У другому розділі «Моніторинг інноваційної діяльності аграрних підприємств в умовах цифровізації: зарубіжний та вітчизняний досвід» автором проаналізовано сучасний стан інноваційної діяльності вітчизняних аграрних підприємств та зарубіжних практик, зокрема у країнах ЄС, США та Японії; досліджено вплив цифрової трансформації на інноваційний розвиток; розглянуто як переваги, так і ризики цифровізації, серед яких є витрати на впровадження, кадровий дефіцит і загрози кібербезпеці; оцінено фінансове забезпечення інноваційної діяльності аграрних підприємств, динаміку витрат на інновації та їх ефективності через показники продуктивності, рентабельності та ресурсозбереження; обґрунтовано необхідність адаптації кращих міжнародних практик до умов українського аграрного бізнесу.

У третьому розділі дисертаційного дослідження «Формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств» дисертант обґрунтував комплексну модель дії механізму, що включає послідовність функціональних блоків від постановки завдань до моніторингу впроваджених інноваційних рішень; запропонував алгоритм планування інноваційної діяльності з урахуванням адаптивності підприємств; побудував матрицю вибору стратегій та систему індикаторів ефективності; приділив увагу удосконаленню інтегрального індикатора адаптивності інноваційної трансформації, який відображає здатність аграрного підприємства до результативного інноваційного розвитку в умовах нестабільного середовища. Запропонований механізм передбачає можливість адаптації в рослинництві та тваринництві. Практичні результати апробовано на вітчизняних аграрних підприємствах, що підтвердило дієвість і прикладну

цінність розробок. Характеризуючи в цілому новизну результатів наукових положень дисертаційної роботи, слід зазначити, що беззаперечна оригінальність дисертаційного дослідження полягає в обраній його проблематиці та необхідності застосування ефективного організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств. Викладений матеріал результатів дослідження характеризується системним підходом до пошуку шляхів розвитку суб'єктів господарювання в сучасних умовах.

Значимість результатів дослідження для науки та практики. Наукова цінність дисертаційної роботи Портного Євгена Володимировича полягає в інноваційному вирішенні важливої наукової проблеми. Дослідження дозволило виявити та обґрунтувати нові теоретичні й методичні засади, а також розробити практичні пропозиції щодо формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Практична значущість результатів дисертації підтверджується їх впровадженням в діяльність установ та організацій, що засвідчено відповідними документами: ТОВ «ВОЛОЧИСЬК–АГРО», де запроваджено підходи до застосування розробленого автором інтегрального індикатора адаптивності інноваційної трансформації аграрного підприємства (довідка від 17.12.2024 р. № 285); ТОВ «ЖИТНИЦЯ ПОДІЛЛЯ», де використано розробки дисертанта в контексті створення моделей інноваційної діяльності аграрних підприємств, які охоплюють ситуаційний, соціальний, процесний, інституційний, цифровізаційний і безпековий виміри, щоб приймати адаптивні, технологічно динамічні та безпеково орієнтовані рішення з урахуванням сучасних викликів цифрової трансформації та глобальної нестабільності (довідка від 24.02.2025 р. № 537/25).

Крім того, окремі положення дисертації інтегровані в навчальний процес Міжрегіональної Академії управління персоналом при викладанні навчальних дисциплін: «Інноваційний менеджмент», «Управління інноваціями».

З огляду на зазначене, дисертація має вагоме значення для подальшого розвитку теорії та практики щодо формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Основні наукові положення та результати дисертаційної роботи Портного Є. В. висвітлено у 9 наукових публікаціях, що підтверджує належний рівень апробації здобутих результатів та їх відповідність вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Серед них 2 статті у наукових фахових виданнях України, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань категорії «Б» Міністерства освіти і науки України (виконані одноосібно), 3 статті в наукометричній базі Scopus, а також 4 тези доповідей у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Наукові праці, що відображають основні наукові результати дисертації:

1. Портной Є. В. Інноваційна діяльність підприємств в умовах цифрової трансформації. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. 6 (15). С. 31–38. DOI: 10.32782/dees.15-5

2. Портной Є. В. Вплив цифрової трансформації на інноваційну діяльність підприємств. Сталий розвиток економіки. 2025. 4 (51). С. 368–375. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-52>

3. Портной Є. В. Інноваційна діяльність підприємства в умовах цифрової трансформації. Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні методи управління економікою в умовах цифровізації бізнесу»: збірник матеріалів конференції, м. Київ, 10 жовтня 2024 р. К.: МАУП. 2024. 404 с.

4. Портной Є. В. Формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств. Актуальні питання фінансової інклюзії в умовах цифровізації соціально-економічних систем: європейський вектор, виклики та перспективи: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 лютого 2025 р., Запоріжжя. ТДАТУ, 2025. 446 с.

5. Портной Є. В. Переваги та недоліки цифровізації у контексті інноваційного розвитку підприємств. Управління розвитком соціально-економічних систем: збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 06-07 березня 2025 р. Харків: ДБТУ. Ч. 1. 2025. 804 с.

6. Портной Є. В. Інноваційний розвиток підприємства на основі системно-ресурсного підходу. IV Міжнародна науково-практична інтернет-

конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу», м. Кам'янець-Подільський, 11 лютого 2025 року.

Характер видань і зміст наукових праць відповідають діючим вимогам МОН України щодо оприлюднення отриманих результатів дисертацій.

У наукових працях здобувача повною мірою відображено зміст, наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів дослідження. Опубліковані праці відповідають вимогам пунктів 8–9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Кількість, обсяг і якість опублікованих праць повністю надають автору право на публічний захист дисертації.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій Портного Є. В. дає підстави констатувати відсутність фактів порушення дисертантом академічної доброчесності. Дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень й відомостей. Робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права та відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, використані методики досліджень та джерела інформації.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації. Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційного дослідження Портного Є. В. засвідчив їх повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації розкриває інформацію про методику дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог чинного законодавства України.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Портного Є. В. за рівнем наукової новизни, змістом, логікою викладення матеріалу, проведеними узагальненнями, висновками та пропозиціями є завершеним науковим дослідженням і відповідає спеціальності 051 «Економіка». Робота написана державною (офіційною) мовою із дотриманням наукового стилю та використанням у дослідженні спеціальної термінології. За своєю структурою та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 № 40. Виклад матеріалу загалом подається обґрунтовано, розділи дисертації логічно пов'язані між собою, висновки і пропозиції випливають зі змісту дисертації та отриманих здобувачем результатів. Авторські методичні положення і наукові розробки, пропозиції та рекомендації, наведені в роботі, деталізовані дисертантом і переважно доведені ним до практичного застосування.

Таким чином, тема дослідження, його мета, предмет і об'єкт, перелік поставлених і вирішених завдань, положення наукової новизни, запропоновані автором загальні висновки, обсяг друкованих праць за темою дослідження відповідають чинним нормативним вимогам до наукових робіт такого рівня.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Варто зауважити, що є певні дискусійні моменти в роботі.

1. У першому розділі в підпункті 1.2, де подано підходи до створення моделей інноваційної діяльності, доцільно було б конкретизувати причини вибору наведених вимірів, зокрема ситуаційного, соціального, процесного, інституційного, цифровізаційного та безпекового, оскільки в інших джерелах зустрічаються й інші класифікації. Очевидно, що такі пропозиції потребують поглибленого наукового обґрунтування та доведення, що значно покращило б якість проведених досліджень.

2. У пункті 1.3 функції та принципи організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності розкрито в загальному вигляді. Однак, незважаючи на зазначення цих особливостей, в роботі бракує більш глибокого аналізу та детального обґрунтування специфіки аграрного сектору економіки. Деталізація цього аспекту могла б значно підвищити практичну

цінність досліджень для формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств.

3. Під час ідентифікації складових впливу цифрової трансформації на інноваційну діяльність аграрних підприємств у підпункті 2.2 основний акцент зроблено на перевагах цифровізації. Проте, на нашу думку, доцільно було б виокремити ризики та потенційні обмеження її впровадження, оскільки запропонований підхід може створити уявлення про однобічність оцінки впливу цифрових технологій на аграрний сектор.

4. Дисертантом у підпункті 3.1 представлено універсальну модель, проте у різних підгалузях аграрного виробництва в рослинництві та тваринництві умови її реалізації можуть суттєво відрізнятися при реалізації сучасного організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств. Було б доцільно доповнити інформацію конкретними прикладами, щоб додати обґрунтованості окремим теоретичним і практичним результатам дослідження.

5. У підпункті 3.2 аналітичний блок стратегічного планування інноваційної діяльності подано у вигляді загальної схеми. Принагідно відзначимо, що у дисертаційній роботі потрібно було б посилити обґрунтування інструментів моніторингу виконання стратегії в умовах надзвичайних викликів.

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію офіційного опонента, не заперечують авторського права бачення шляхів вирішення наукової проблеми, в цілому не знижують наукової та практичної цінності проведеного дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України. Дисертацію Портного Євгена Володимировича є підстави визнати завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій викладено та обґрунтовано авторський підхід щодо удосконалення й подальшого розвитку теоретико-методичних і прикладних основ формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Дисертація оформлена відповідно наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Портной Євген Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

Заслужений працівник сільського господарства України,

завідувач кафедри глобальної економіки,

Національного університету біоресурсів

і природокористування України

Наталія ВДОВЕНКО

